
Tar Mihály

A rovás népdalainkban

A hangzó példatárat megszólaltató népdalkörök:

– **Halom Dalkör – Bodroghalom**

– **Csepeli Hagyomány Óvóhely**

Kodály Zoltán azt mondja a magyar népzeneről, hogy: „...*abba, mint egy nagy gyűjtőmedencébe ezer év alatt sok patak folyt bele. Nincs is a magyarságnak az a rétege, annak egy élménye, hogy ne hagyott volna nyomot benne. Ezért az egész magyarság lelkének tükre.*”

Ha tehát – ezek szerint – a magyar népzenet a magyar nemzet sajátos közös emlékezetének tekintjük, jogos a kérdés és tanulságos a vizsgálódás, hogy a magyar népdal vajon emlékezik-e a **rovásra**?

Nos, bizton állíthatjuk, hogy a rovás is nyomot hagyott benne. A bizonyító hivatkozások természetesen szövegiek, nyelvek. Ám a dalnak verse mellett zenéje is van, és bár szöveg és dallam külön-külön is megállnak és elemezhetőek, együtt nemcsak összeadódnak, hanem hatványozódva egy magasabb minőséget képviselnek. A dallam szinte a szöveg hitelesítője. Akinek füle van, hallja...

Rovásról tanúskodó magyar népdalok hangzandanak el itt és most, honunk különböző tájairól. Bizonyítva azt, hogy a **magyar rovás** – miként a magyar dal és a magyar nyelv is – egységes, egyetemes.

A népdalok megszólaltatói: *a bodroghalmi Halom Dalkör
és a csepeli Hagyomány Óvóhely.*

Noha térben 300 km-nyi távolság választja el őket, lélekben igen közel vannak egymáshoz. Népdalkörök, testvér-együttesek. Önként és dalolva jönnek össze hetente, és végigéneklük az egész hagyományos évkört. Külön- külön gyakorolnak, és igazi ünnep, ha így - közös daloláson - találkoznak.

Rovásról szóló népdalpéldáinkat kezdjük a leghíresebbel:

*„Nincsen olyan híres állás,
Mint a hortobágyi állás.
Kútágason van a **rovás**,
Könnyen számol ott a gulyás.”*

Rovás melletti első dalos állásfoglalásunk a **rovást** legtovább megőrző népréteg, az ősfoglalkozású pásztorság dala. Na, honnan is való ez a szép, régies, öt-fokú ének? A kérdés huncut, beugrató: nem a nagy Magyar Alföldről származik

ez, hanem Dunántúlról. Bartók Béla például Tolna vármegyében gyűjtötte. Bár akkor még nem volt se világháló, se villámlevél, még távbeszélő sem, az egyszerű, vidéki magyarok a Dunán túl is tudták, hogy a honi pásztorok rangsorában leghíresebb a tőlük távoli, még a Tiszán is túli Hortobágy pásztorsága, ahol a jószágok könyvelése **rovásjelekkel** történik. Az állatok fajtájának neve, neme és száma a pásztori tanya, az állás kútágására van **felróva**. Ezt a **rovást** pedig írni is, olvasni is tudták, így aztán nem csoda, hogy könnyen számolt ott a gulyás.

Az Alföldre vonatkozó dunántúli dal után következzen egy észak-keleti:

*„Lukai határban nagy rejtekek vannak, nagy rejtekek vannak,
Amit oda hajtnak, nincsen nyoma annak, nyoma sincsen annak.
Nekem is van benne harminchárom tinó,
Bal szarvára **róva**, mind prédára való.
Harminchárom tinó, tizenhárom toklyó,
Bal szarvára **vágva**, az mind borralaló.”*

Ez a bodroghalmiak leánykori Luka-nevét felemlető dal a rejtett második gazdaság titkaiba világít be. Az úri huncutságok bizony begyűrűztek a szabályozatlan folyók istenhátamögötti erdős nádrengetegébe is. Az elbetyárosodás titkos írásmódját két néven is említi e nóta: **róva**, illetve **vágva** vannak a jelek, ami ugyanaz. E **rovás**, **vágás** anyaga pedig itt nem a kútágas fája, hanem a haszonjóság, a növendékmarha és a növendékjuh szarvának szaruja. A törvénytelenység helye pedig a bal oldal...

Tanúskodjon egy bodroγκözi betyárnóta:

*„Bodroγκözön nekem nyótt fel a csikó,
Hozza ki hát, csaplárosné, ami jó!
Vágja fel a rézfokosom nyelére,
Hány icce bort ittam kendnél hitelbe!
Rója rá a rézfokosom nyelére,
Hány icce bort ittam kendnél hitelbe!”*

A rendszám nélküli csikók szabadkereskedelmével foglalkozó betyárnak folyószámlája van a csárdában. Az italfogyasztás számlavezetése pedig egy fegyvernek látszó tárgy – a rézfokos – nyelére történik. A fogyasztás oda való **felvágását**, **rárovását** a csaplárné végzi. Úgy látszik, mind ő, mind a betyár tudják olvasni a számla jeleit.

Szóljon egy felföldi duda-nóta:

*„Az a bárány, akit **rónak**,
Az a legény, akit **szólnak**.
Lám, engemet **rónak**, **szólnak**,*

*Mégse hajtom fejem búnak.
Lám, engemet szólnak, **rónak**,
Mégse hajtom fejem búnak.”*

A kivagyiság, lám, nemcsak mai, amerikai módi, miszerint csak az számít, aki híres, akiről szólnak, akit akár megszólnak, sőt, **megrónak**. Így voltak ezzel a régi, híres legények, az akkori feketebárányok is. Ami számunkra érdekesebb, hogy itt a **rovásnak** újabb változata említettik, aminek nem is egy megjelenési formája volt. A **juhrovásról** van szó. Milyen volt ez? Kétféle, két – egymástól igen eltérő – különböző **rovásmód**. Az egyik a **fül-rovás**. A báránynak még nincs szarva, a nősténynek később se lesz. A fülbe ejtett **egyenes, szögletes bevágás a fül-rovás**, ami tulajdonjegy és évjárat-jelző is lehet. A másik a bárány-rovás. A szopós bárányra és anyjára akasztott, egyforma, faragott, **rótt** fatáblácska segítségével a juhász, szoptatáskor és később is, könnyen azonosítani tudta az anyajuhot és bárányát. A páronként **rótt** fatáblácskák madzagra kötve lógtak az összetartozó jószágok nyakában.

Következő dalunk az északnyugati Felvidékről való:

*„Igyunk a fejszére,
Rójunk a nyelére.
Megsegít az Isten,
Bort iszunk estére.”*

Ebben a zobor – vidéki népdalban a **rovás** a kenyérkereső szerszám, a favágó balta, a fejsze nyelére történik. Igen komoly és kockázatos módja volt ez a hitelezésnek. A becsület mellett a megélhetést is veszélyeztette.

A pénzsűkében lévő italfüggők helyzete is egyetemesnek tűnik.
Erről is szól egy felső-tiszavidéki népdal:

*„Menjünk a kocsmába,
Igyunk a **rovásra**.
Hej, majd csak lesz tán pénzünk,
Végrevalahára.”*

Rovásra az ihatott, akinek volt hitele. Akinek nagy hitele volt, az másnak is hitelezhetett. Így ihatott a gazda **rovására** a szolga, a számadó **rovására** a bojtár, a mester **rovására** a segéd. De volt rokoni és baráti **rovás** is, ha a kedvezményező erre felhatalmazást adott. Egyik jeles népszokásunkban például a pünkösdi király kiváltsága volt, hogy esztendeig **rovásra** ihatott a községi kocsmában, a falu **rovására**, amit a település állt.

Ám az is megesett, hogy betelt a pohár,
amint arról egy erdélyi népdal tudósít:

„Nem ad hitelt a korcsomás,
Mert már igen sok a **rovás**.
Lerovom az adósságom,
Megadom a tartozásom.
Megadom a tartozásom,
Lerovom az adósságom.”

E dalban a valóságos, **sajátos írásmódot** és az abból való **fogalmi elvonatkoztatást** is szépen végigkövethetjük. Az italmérésben a fogyasztást **rovásjelekkel** írták fel. Régente **fába rótták** késsel, aztán írták, palatáblára palavesszővel, majd táblára krétával, sőt falra korommal, végül papírra ceruzával. A sok valós **rovásjel** azt jelentette, hogy akinek sok volt róva, annak hitelből már sok volt a rovásán. Vagyis: eladósodott. Azt pedig a **megrovott** adós tartozott megfizetni, és csak tartozásának megadása vezetett a **rovások** eltörléséhez. Ez a **lerovás** pedig kettős jelentésű: valós és elvont. Kitűnő magyar nyelvünk pedig mindezt közös „ró”-gyökünkől sarjadt szóbokor ágaival, származékaival fejezi ki.

A **rovott** múlt akár világszemléleti válsághoz is vezetett, amint arról e békés-megyei dal szól, a legendás **rovó**, Tar Mihály névrokonom szülőföldjéről, akinek **rovásírás** – szavunkat is köszönhetjük:

„Hej, élet, élet, rongy élet,
Mivel vagyok adós tenéked?
Minden adósságom **lerovom**,
Csak a kedves rózsám nem hagyom.”

Íme, a hitel, az eladósodás kockázata. Az adósság tisztázása nélkül nem lehetett teljes értékű társadalmi életet élni. Azért a szerelem mindig is kapaszkodót adhatott a **rovott** múltból való kilábalásra.

Erdélyben az ehhez hasonló, válságos élethelyzetről így daloltak:

„Élet, élet, betyár élet,
Mivel vagyok adós néked?
Lerovom az adósságom,
Ha meghalok, azt se bánom.”

Ha meghalok... Vajon a halálhoz is kapcsolódik a **rovás**?

Székelyföldi ballada-részlet tudósít a rovátkolt fejfáról:

„Temető, temető, tamási temető,
Szabó Erzsí sírja benne a legszélső.
Főtűl való fája ki van **rovátkolva**,
Szabó Erzsí neve **reá** vagyon **róva**.”

Szintén székelyföldi ballada-részletben hallunk a **rovázásról**:

*„A temetőkeretet körülfogta a köd,
Szegény Szócs Marcsára most húzzák a földöt.
Főtül való fája ki vagyon **rovázva**,
Fekete pántlika van reácsukrozva.”*

Temetőink ősi halotti jelét, a faragott fejfát, kopjafát jelképekkel díszesre **rovát-kolták, rovázták** (a jelkép maga is írás!), de akár a nevet is **róva** is megörökíthették.

Sőt, a **rovás** hiánya is feltűnő lehet ilyen hagyomány – környezetben, amint arról egy harmadik székely ballada-részlet tudósít:

*„Hej, az a fa micsoda fa,
Hogy egy **rovás** sincsen rajta?
Biz az a fa akasztófa,
A betyárt akasztják rája.”*

De lehetett valaki oly szerencsés is, mint e bodroghközi népdalban:

*„Még azt mondják, hogy én korhely vagyok,
Este-reggel a csárdába járok.
Nem iszok én senki **rovására**,
Szeret engem a csaplárné lánya.”*

Ímhol, a pusztai selyemfiú indulója, aki a vendéglői szolgáltatásért természetben fizet. No, nem a csaplárosnak, még nem is a csaplárnénak, hanem a lányának.

Bizony, a szerelem nagy úr. Tudunk kifejezetten szerelmi **rovásokról** is. Egyik tanú erre tápiósági apósom nótája:

*„Piros az én ostornyelem, nem sárga,
Környes-körül **numera** van **rávágva**.
Én **vágtam rá** azt a cifra **numerát**,
Ölelem a babám karcsú derekát.
Én **róttam** rá annyi jeles **numerát**,
Ahányszor megöleltem a derekát.”*

Nos, a **cifrázás**, a szerelmi **rovás** anyaga: fa, jelesen, piros ostornyé. Gyönyörű jelkép! A jelhagyás módja pedig **rávágás, rárovás**. A **numera** itt **rótt számjegyeket** jelent. Az ostornyéltre a cifra jelképek mellett a kedves neve, sőt akár a szerelmi légyottok száma is **felrovatott**.

A **cifrázás, vágás, rovás** pedig **írás**: szám – és fogalom – és hang – rögzítés. Eszköze pedig – nem vitás – a kés. Kitűnik ez világosan

a szerelmi jegyajándékot megrendelő moldvai csángó-magyar népdalból is:

*„János bíró, kincsem,
Írj guzsalyat nékem!
Nem írhatok, szentem,
Mert nincs írókésem.*

*Írókésem lenne,
Guzsalyad is lenne.
Írókésem nincsen,
Guzsalyad se nincsen.”*

A nő címermunka – a fonás – alapeszköze a guzsaly. Ezt a házasulandó legény faragta-róttá jegyajándécul, felírva rá a készítő és jövendőbelije nevét. Elhangzik e dalban a **rovás** szó? Nem. Mégis: van-e itt, aki szerint nem a **rovásról** szól ez a dal? Csak a csángók a **fa-rovást írásnak** nevezik.

Aki eddig kételkedett volna afelől, hogy a **rovás**, eredetileg elsősorban fába késsel való vágás, jelhagyás, amely jelenthet jelképet, számot, hangot, betűt is, egyben írás, annak, íme, népdalaink egyszerű, becsületes, ám még töredékeségében is meggyőző tanúskodására tovább oszolhatnak kétségei. A **rovásírás** is. A magyarok ősi, saját, sajátos írása pedig a **rovás**. Az volt a számítógépes szabványosításon innen is, az lesz azon túl is. Amikor az írás módja már nem fába, szaruba késsel való **rovás**, hanem ceruzával, tollal, ecsettel papírra, falra, táblára, szövetre való jelhagyás vagy írógépes, számítógépes megörökítés, akkor **rovásírás**, amely nevében így átmentve őrzi az eredetet: az írás anyagát, eszközt és módját.

Búcsúzóul hangozzék el egy olyan szentes ének, a magyar **rovásírás** apostola, Forrai Sándor szülőföldjéről, – Kárpátaljáról, – amely szinte a magyar ősvallásig vezet vissza bennünket. Ne **rója** fel ezt bűnünkül az Isten! ...

*„Ne ródd fel bűnömül, édes, jó Istenem,
Hogy a szent Bibliát nemigen ismerem.
De mikor egedre ráemelem szemem,
Fényes, szép napodban arcodat tisztetem.*

*Fényes szép napodban arcodat tisztetem,
Amikor egedre ráemelem szemem.
Hogy a szent Bibliát nemigen ismerem
Ne ródd fel bűnömül, édes, jó Istenem!”*